

12 yanvar 1908-ci ilin soyuq qış günü

1908- ci ilin 12 yanvar
günü. Musiqi

tarixində ilk
muğam operası olan, elcə də Yaxın və
Orta Şərqdə ilk muğam operası oynanıldı.
Yanvarın 12-də dahi Üzeyir Hacıbəylinin
"Leyli və Məcnun" operasının ilk dəfə nüma-
yiş etdirildiyi gündür. Məlum olduğu kimi,
Üzeyir Hacıbəylinin Bakıda Hacı
Zeynalabdin Tağıyev teatrında göstərilən
"Leyli və Məcnun" operası ilə təkəcə
Azərbaycanda deyil, bütün Şərqdə opera
sənətinin əsası qoyuldu. Bu əsərə zaman-
zaman müraciət olunmuş, bu gün də opera
Azərbaycan milli sənət əsəri ola-
raq böyük səhnələrdə oynanılır.
1908-ci il yanvarın 12-də, soyuq
bir qış axşamında Tağıyev teatr-
ında Şərqiñ ilk operası "Leyli və
Məcnun" 22 yaşlı Üzeyir bəy
Hacıbəyli tərəfindən Azərbaycan
xalqına bəxş edilmişdir. Elə bir
insan yoxdur ki, bu məhəbbət
əfsanəsinə böyük maraq və hey-
ranlıqla tamaşa etməsin.

Xalqın professional sənət
nümunəsi olan "Leyli və
Məcnun"da iştirak etmiş müğen-
nilər, bu möhtəşəm əsəri müxtə-
lif quruluşlarda səhnəyə qoymuş rejissorlar,
dirijorlar, xormeysterlər, rəssamlar, balet-
meysterlər, konsertmeysterlər olmuşdur..

"MAHUR-HINDİ" MUĞAMI ÜSTÜNDƏ "YANDI CANIN HİCİR İLƏ VƏCLİ-RUHİ YAR İSTƏRƏM" QƏZƏLİNİ ELƏ MƏHARƏTLƏ OXUDU Kİ

Məcnun rolunun ilk ifaçısı olan Hüseynqulu Sarabskinin adı isə əbədi ola-
raq tarixə həkk olundu. Məcnunu oynamağa hazırlaşan Hüseynqulu Sarabski tez-tez Üzeyir bəylə görüsür, onun yaradıcılıq
göstərişlərinə və məsləhətlərinə diqqətə
qulaq asırdı. Nehayət, bir çox manə və
çətinliklərdən sonra "Leyli və Məcnun" ope-
rası 1908-ci il yanvarın 12-də tamaşa-
qoyulur. İlk tamaşanın rejissoru Hüseynqulu Sarabski, ikinci rejissoru Hüseyin Ərəblinski, dirijoru Əbdürəhim bəy Haqverdiyev idi. Üzeyir bəyin özü orkestrdə skripkada ifa edirdi. Qurban Pirimov isə sədəfli tarı ilə tamaşanı müşayiət edirdi. "Leyli və Məcnun" operasının ilk tamaşası böyük müvəffəqiyyətlə keçmişdi. Ağzına qədər dolu olan salon qarşısında Məcnun rolunu oynayan H.Sarabski və başqa ifaçılar elə məhərət göstərmışdilər ki, tamaşaçılar arası keşilməyən alqışlarla onları səhnənin qabağına çağırımdılar. Tamaşaçılar bir ağızdan "Məcnun" deyib, H.Sarabskinin səhnədən buraxmaq istəmirdilər. İlk tamaşanın suflyoru Ə.Rzayev "Teatr və Ərəblinski" adlı xatirəsində yazır ki, xor "Şəbu-hicran"ı oxuyub qurtarandan sonra pərdə düşəndə, zaldan gurultulu alqış qopdu. Pərdə dübərə

xal-
xanda, Məcnun - H.Sarabski "Mahur-Hindi" muğamı üstündə Məhəmməd Füzulinin "Yandi canın hicri ilə vəcli-ruhi yar istərəm" qəzəlini elə məhərətə oxudu ki, mən suflyor budkasında özümü unutmuşdum. "Irşad" Məcnun rolunun ifaçısı "müqtedir artist Sarabski"nin oyununu yüksək qiymətləndirir
1908-ci il 15 yanvar tarixli "Irşad" qəzeti-
tində tamaşa haqqında dərc olunmuş resen-
ziyada isə Füzulinin "Leyli və Məcnun" poe-
masının da dillər əzbəri olduğu vurgulanır və
həmin əsərin musiqi dili ilə səslenməsi
"cavan mühərrir və musiqikar Üzeyir

Hacıbəyov və realni şagirdi Ceyhun
Hacıbəyov ilə yanaşı, "Nicat" Maarif
Cəmiyyətinin böyük xidməti olduğu göstərilir.

ZAVALLI, UĞURSUZ, DİVANƏ MƏCNUN!

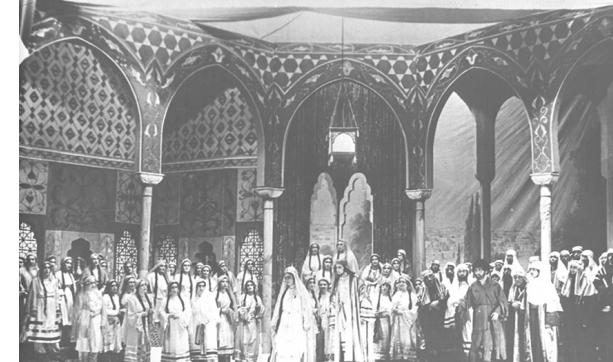
Tamaşanın özünə gəldikdə isə "Irşad" qəzeti səhnələrin bir qədər şairanə olmasına tövsiyə edir və ayrı-ayrı aktyorların oyunlarına da münasibət bildirir. "Irşad" Məcnun rolunun ifaçısı "müqtedir artist Sarabski"nin oyununu yüksək qiymətləndirir və onun dəfələrlə alqışlandığını və öz peşəsinə olan məhəbbəti sayəsində müvəffəqiyyət qazan-
dığını göstərir. Leyli rolunun ilk ifaçısı Əbdürəhim Fərəcov ilk dəfə səhnəyə çıxdığı və "Irşad" qəzətinin qeyd etdiyi kimi, "bələ mühüm bir vəzifəni öhdəsinə götürdüyüne görə" tamaşaçıların rəğbətini qazandığını vurgulayır.

Opera gözlənilməz müvəffəqiyyət qazandı. Hüseynqulu Sarabski ömrünün 40 ilini teatr sənətine həsr etdi. O, bu illər ərzində silsələ rullar yaratmaqla Azərbaycan teatr sənətinin səhnəsini zənginləşdirdi. Opera sənətinin fədailərindən biri olan Hüseynqulu Sarabski təkrarolunmaz məhərətə yaratdı. Məcnun obrazı haqqında daha sonra yazırdılar: "Sarabskinin oyunu misilsiz idi. Onun neğmələri bulaq kimi axı... Ağlaya-ağlaya, inildəyə-inildəyə öz məhəbbətindən, öz Leylisindən Füzulinin qəzəlləri ilə ölməz muğam üstündə danışır, insan qəlbinin ən incə damalarına işləyən musiqi mənə o qədər təsir edirdi ki, hönkürtüm çətin boğa bilirdim. Lakin göz yaşalarım durmadan axırdı. Qəlbimi isə qəri-

be hissələr doldururdu. Zavallı, uğursuz, divanə Məcnun! Sarabski öz rolunu böyük məhərətə oynadı. O, Məcnun surətini səhnədə tam mənəsi ilə canlandırdı. Bu maraqlı və yadda qalan ifadan sonra Azərbaycan Musiqili Teatrının bütün sonrakı tamaşalarında Şeyx Sənan, Şah Abbas, Söhrab, Kərəm, Aşıq Qərib, Şah İsmayıllı, Mərcan bəy, Sərvər Əsgər kimi baş qəhrəmanların maraqlı obrazlarını yaratdı.

"QURBAN ÇAL, SON DƏFƏ LEYLİNİ DİNLƏMƏK İSTƏYİRƏM"

Xüsusilə, onun Məcnun rolu əfsanəyə əvvələr qeyd etdiyimiz "Leyli və Məcnun" operası XX əsrin əvvəllerindəki milli metbuatının diqqət merkezində olmuş və bu maraq sonrakı illərdə də səngiməmişdir. Bu sənət əsəri sonralar çox Leylilər, Məcnunlar yetişdirdi. Dünən bir çox ölkələrində əsər müvəffəqiyyətlə oynanıldı. Tamaşa uğurları ilə Azərbaycan opera sənətini dünyaya tanıdı. Bu gün Azərbaycan opera sənətində yetişən Leylilər, Məcnunlar sənət eşqi ilə Məhəmməd Füzuli və Üzeyir Hacıbəyli dövrünün ilhamı olan əsəri canlandırdı, hər nəslin nümayəndəsinə onun sehrindən, cəzibəsindən lirik-həzin lövhələri təqdim edirlər.

Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı elə möhtəşəm qüvvədir ki, Azərbaycan musiqisinin qədim ənənələrini yerindən oynadaraq canlandırmış, xalq musiqi yaradıcılığının tükənməz imkanlarını aşkara çıxarmışdır. 116 il bundan əvvəl yaratdığı "Leyli və Məcnun" operası ilə Azərbaycan professional bəstəkarlıq məktəbinin təmel daşını qoyan Ü.Hacıbəyli hərtərefli istedadını, biliyini, bacarığını onun inkişafına yönəltmiş və bununa da, Azərbaycan musiqisinin yüksək zirvələr fəth etməsi və dünyada məşhur olmasına üçün zəmin hazırlamışdır. Onun yaratdığı sənət incilərinin hər biri musiqimizin şah əsərləridir desək, yanılmarıq.

Zümrüd BAYRAMOVA

mış və gözlərini Qurbana dikərək titrə səsle demişdir: "Qurban çal, son dəfə Leylini dinləmək istəyirəm". Qurbanın tarını, Həqiqətin səsini eşidən müğənni əbədi ola-raq gözlərini yummusdu.

"EŞİDƏNLƏRİN RUHUNU TƏSFİR EDƏ BİLƏCƏK BİR QÜVƏ"

Xalq Cumhuriyyəti dövründə "Leyli və Məcnun" operasının növbəti tamaşası 1919-cu il noyabrın 21-ne təsadüf edir. Artıq bir aya yaxın idi ki, Bakıda Azərbaycan Dövlət Teatrosu təşkil edilmişdir. 21 noyabr tarixli "Azərbaycan" qəzeti həmin tamaşa haqqında yazaraq, onun ilk növbədə, zahiri cəhətdən fərqləndiyini, xora, pərdələrə, musiqiye və baletə artıq əhəmiyyət verildiyinə oxucuların diqqətini çəkir. "Leyli və Məcnun" operası ilə Azərbaycan professional bəstəkarlıq məktəbinin təmel daşı qoyuldu.

Mənbələrdə göstərilir ki, Məcnun rolunu oynamaqla məşhurlaşan H.Sarabski xəstə olduğundan həmin rolda Məmmədtagı Bağırov, Leyli rolunda isə Hüseynaga Hacıbabəyov çıxış etmişlər. Bu iki aktyor

sonralar opera sənətimizinkin inkişafında böyük rol oynamış, isə Azərbaycan bəstəkarlarının və isterse də rus və Qərbi Avropa bəstəkarlarının operalarında çıxış edərək Azərbaycan SSR xalq artisti kimi yüksək və şərəflə adı layiq görülmüşlər. Həmin tarixli "Azərbaycan" qəzeti H.Hacıbabəyovun Leyli rolundakı çıxışına, ümumiyyətlə, kişilərin qadın rollarında ki çıxışlarına menfi münasibət bəsləyərək, Dövlət Teatrosunun rəhbərliyini bu, adətdən, bir-dəfəlik yaxa qurtarmağa və bu məsələyə ciddi yanaşmağa dəvət edir. Bununla belə, "Azərbaycan" qəzeti H.A.Hacıbabəyovun səsində "eşidənlərin ruhunu təsfir edə biləcək bir qüvə" olduğunu da vurğulayır. M.T.Bağırovun isə səsindən müqabilində zəif bir Məcnun alındığını, Rza Darablının özü-nümayənsus bir məhərətə Nofəl rolunda Terequlovu təqlid etdiyini, lakin "istər səs, ister vəziyyət hərəkəti ilə rolunu layiqi ilə oynaya" bildiyini qeyd edir.

Bütün bunlar bir daha sübut edir ki, dahi Üzeyir bəy Hacıbəylinin böyük fərəh hissi ilə qeyd etdiyimiz "Leyli və Məcnun" operası XX əsrin əvvəllerindəki milli metbuatının diqqət merkezində olmuş və bu maraq sonrakı illərdə də səngiməmişdir. Bu sənət əsəri sonralar çox Leylilər, Məcnunlar yetişdirdi. Dünən bir çox ölkələrində əsər müvəffəqiyyətlə oynanıldı. Tamaşa uğurları ilə Azərbaycan opera sənətini dünyaya tanıdı. Bu gün Azərbaycan opera sənətində yetişən Leylilər, Məcnunlar sənət eşqi ilə Məhəmməd Füzuli və Üzeyir Hacıbəyli dövrünün ilhamı olan əsəri canlandırdı, hər nəslin nümayəndəsinə onun sehrindən, cəzibəsindən lirik-həzin lövhələri təqdim edirlər.

Üzeyir Hacıbəyli yaradıcılığı elə möhtəşəm qüvvədir ki, Azərbaycan musiqisinin qədim ənənələrini yerindən oynadaraq canlandırmış, xalq musiqi yaradıcılığının tükənməz imkanlarını aşkara çıxarmışdır. 116 il bundan əvvəl yaratdığı "Leyli və Məcnun" operası ilə Azərbaycan professional bəstəkarlıq məktəbinin təmel daşını qoyan Ü.Hacıbəyli hərtərefli istedadını, biliyini, bacarığını onun inkişafına yönəltmiş və bununa da, Azərbaycan musiqisinin yüksək zirvələr fəth etməsi və dünyada məşhur olmasına üçün zəmin hazırlamışdır. Onun yaratdığı sənət incilərinin hər biri musiqimizin şah əsərləridir desək, yanılmarıq.